

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับเวียดนามระหว่างปี ค.ศ. 1985-1997

ในช่วงสงครามเย็น ค่ายสังคมนิยมและค่ายเสรีนิยมต่างแข่งขันและเผชิญหน้ากันทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และอุดมการณ์ ภายได้โครงสร้างความสัมพันธ์เช่นนี้มีการแบ่งลำดับชั้นภายในแต่ละค่ายโดยประเทศเล็กมักจะมีพึ่งพาประเทศใหญ่หรือมหาอำนาจ แต่ในช่วงครึ่งแรกของ ทศวรรษ 1980 บรรยากาศความตึงเครียดได้ลดน้อยลงโดยแต่ละประเทศต่างให้ความสำคัญแก่การพัฒนาเศรษฐกิจของตนมากกว่าความยึดมั่นอุดมการณ์อย่างเคร่งครัดซึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นจำเป็นที่จะต้องลดภาระทางการทหารลง ตลอดจนหันมาพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence) มากขึ้น

นับแต่ปี ค.ศ.1986 เป็นต้นมาปรากฏว่าเวียดนามยังคงให้ความสำคัญของความสัมพันธ์พิเศษกับลาวอยู่ ขณะเดียวกันก็ขยายความสัมพันธ์ทางการเมือง และ เศรษฐกิจกับประเทศสมาชิกอาเซียนมากยิ่งขึ้น การปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เวียดนามกำลังปรับเปลี่ยนนโยบายจากเดิมที่เน้นความมั่นคงในภูมิภาคเป็นหลัก มาสู่การขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค แม้ว่าจะมีความแตกต่างทางอุดมการณ์ก็ตาม

ในด้านความสัมพันธ์กับลาวนั้นแต่เดิมทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ในฐานะที่น้องร่วมอุดมการณ์เดียวกัน มีการสร้างกลไกที่ผูกพันกันไว้หลายระดับตั้งแต่ระดับพรรค รัฐบาลจนกระทั่งระดับท้องถิ่น (จังหวัดที่จังหวัดน้อง) นอกจากนี้เวียดนามยังได้ตั้งคณะกรรมการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมกับลาวซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่จะให้ความช่วยเหลือมิตรประเทศ¹ ลาวได้เพิ่มการติดต่อค้าขายแบบแลกเปลี่ยนกับเวียดนามรวมทั้งมีการต่ออายุสัญญาการค้าขายบางฉบับ การพบปะระหว่างผู้นำประเทศทั้งสองก็มีขึ้นเป็นประจำ²

ในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 90 มาถึงปัจจุบันทั้งประเทศเวียดนามและลาวได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงใหม่แต่ยังยึดมั่นเส้นทางก้าวเข้าสู่สังคมนิยมและเพื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 การที่รัฐบาลของสองประเทศได้ลงนามในข้อตกลงร่วมกันในระยะปานกลางและระยะยาวเช่น ยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นระยะ 10 ปี

¹Far East Economic Review, *Asia Yearbook* 1990, p. 244.

²*Bangkok Post*. (6 December 1990) :p. 7.

(2001-2010) และสัญญาความร่วมมือระยะเวลา 5 ปี ซึ่งต่อมามีความหมายสำคัญในการเกื้อหนุนต่อความร่วมมือรอบด้านในยุคใหม่

จุดพิเศษของความสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันคือ ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมซึ่งได้รับการช่วยหนุนและเปิดกว้างไปสู่หลายขอบเขตมากกว่าเดิม ความร่วมมือด้านการศึกษาและอบรมพนักงานเป็นขอบเขตที่ทั้งสองประเทศให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

ส่วนความร่วมมือทางด้านเกษตรก็ได้รับการช่วยเหลือเกื้อหนุนในการพัฒนาโครงการเสปียงอาหารและโครงการชลประทานจำนวนหนึ่งในลาว ด้านการคมนาคมขนส่ง หลายเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างสองประเทศได้ถูกสร้างขึ้นและกำลังได้รับการยกระดับซ่อมแซมซึ่งจะช่วยให้เกิดความสะดวกแก่ลาวในการส่งสินค้าเข้า-ออกโดยผ่านท่าเรือของเวียตนาม เช่น เส้นทางหมายเลขที่ 9 ถึงท่าเรือเตียนซา-คานัง เส้นทางหมายเลขที่ 12 ถึงท่าเรือวู้งอ้าง เส้นทางหมายเลขที่ 8 ถึงเกลือล่อเป็นต้น

สำหรับทางด้านอุตสาหกรรมทั้งสองฝ่ายได้สืบสานในความร่วมมือในการให้กระแสไฟฟ้าแก่กันซึ่งในอนาคต เวียดนามจะเข้าร่วมในการก่อสร้างเขื่อนไฟฟ้า น้ำตกและซื้อไฟฟ้าจากลาวโดยเชื่อมระบบไฟฟ้าระหว่างสองประเทศให้เหมาะสมกับโครงการส่งไฟฟ้าภายในประเทศ

ส่วนความร่วมมือทางด้านสาธารณสุข วัฒนธรรม ท่องเที่ยว กีฬาได้รับการเปิดกว้างทั้งสองประเทศได้ร่วมมือกันเพื่อรักษาความสงบตามชายแดน ในขั้นแรกสองฝ่ายได้ก่อสร้างเขตเศรษฐกิจโดยมีการแลกเปลี่ยนค้าขายโดยผ่านด่านสากลและด่านท้องถิ่นจำนวนหนึ่ง ความร่วมมือปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่ออนุรักษ์พืชพรรณนานาชนิดตามเขตชายแดน ตลอดจนความร่วมมือในการต่อต้านยาเสพติดก็ได้รับการขยายผลมากขึ้น

ในปัจจุบัน ความร่วมมือระหว่างลาวและเวียดนามในด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศได้รับการขยายเพิ่มขึ้น หนึ่งในบรรดาปัญหาที่สำคัญคือ ความร่วมมือกันในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการเชื่อมโยงประเทศให้เข้ากับสากลในขอบเขตของสหประชาชาติและอาเซียน ในระหว่างประเทศ ลาว-เวียดนาม-กัมพูชา ได้มีโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงและสามเหลี่ยมพัฒนา ลาว-เวียดนาม-กัมพูชา

คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์-เทคนิคลาว-เวียดนามได้รับการสร้างตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1991 และได้เคลื่อนไหวประกอบส่วนเข้าในการ

ตามระบบสังคมนิยมไม่บรรลุผลเท่าที่ควร เวียดนามก็ได้รับอิทธิพลของกระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่นกัน โดยในการประชุมสมัชชาครั้งที่ 6 มีการถกเถียงเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปประเทศอย่างกว้างขวาง และภายหลังจากการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ก็ตัดสินใจที่จะปฏิรูปประเทศอย่างจริงจังตามแนวทางระบบเศรษฐกิจแบบการตลาด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การประชุมครั้งนี้เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของพัฒนาการทางการเมืองและเศรษฐกิจของเวียดนาม โดยเนื้อหาสาระสำคัญของนโยบายนี้คือ

- (1) ให้การดำเนินการด้านเศรษฐกิจเป็นไปตามกลไกตลาด(ซึ่งก็คือ ลดการผูกขาดโดยรัฐลง)
- (2) ปรับเปลี่ยนระบบการบริหาร โดยการวางแผนแบบรวมศูนย์ เป็นระบบกลไกตลาดซึ่งมีการควบคุมของรัฐ โดยระบบกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ
- (3) เปลี่ยนจากการพัฒนาเศรษฐกิจภาครัฐและสหกรณ์ขนาดใหญ่ มาเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีหลากหลายรูปแบบ
- (4) ยกเลิกระบบจัดสรรเครื่องมือและปัจจัยการผลิต และอุปถัมภ์เกื้อกูล หันมาใช้กฎแห่งคุณค่าในการผลิตสินค้า และการทำงานบุคคลบัญชีกันเอง
- (5) ปรับการทำธุรกรรมกับต่างประเทศให้เป็นไปตามแนวทางของการเปิดกว้างกับประเทศต่างๆ แบบทวิภาคีและพหุภาคีในหลายรูปแบบ

การปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้นโยบาย Doi Moi จะพยายามประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจและความมุ่งหวังสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น ช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 1980 สถานการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป โดยแต่ละประเทศต่างผ่อนคลายความยึดมั่นทางอุดมการณ์ลงและหันมาพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจมากขึ้นยิ่งไปกว่านั้นสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกยังถูกท้าทายจากพลังเสรีนิยมแบบชาติตะวันตก และไม่อาจให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามได้เท่าเดิม ในสถานะเช่นนี้ เวียดนามไม่อาจพึ่งพาค่ายสังคมนิยมแต่เพียงด้านเดียวได้อีกต่อไป แต่ต้อง "พึ่งพาอาศัยกันและกัน" (interdependence) กับประเทศนอกค่ายสังคมนิยมมากขึ้น การที่เวียดนามจะเปิดตัวเองสู่ประชาคมโลก

ก็จำเป็นที่จะต้องปรับระบบเศรษฐกิจภายในให้สอดคล้องกับประเทศโลกเสรี การเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจแบบการตลาดจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง

นโยบายปฏิรูป “โค้ยเม้ย” ได้กลายเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนาม ตั้งแต่ปีค.ศ. 1986 เป็นต้นมาโดยในแผนพัฒนาห้าปี ฉบับที่ 4 (1986-1990) นั้นเน้นโครงการใหญ่ ๆ 3 โครงการคือ โครงการผลิตธัญญาหารและอาหาร โครงการผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค และโครงการผลิตสินค้าส่งออก

4.1.1 การปฏิรูปเศรษฐกิจในช่วง ค.ศ. 1986 - 1987

โดยที่การประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 (1986) ยังมิได้กำหนดรายละเอียดของแนวทางการปฏิรูปเศรษฐกิจที่ชัดเจน ดังนั้นในระยะหนึ่งปีถัดมาจากการประชุมดังกล่าวจึงเป็นช่วงที่ผู้นำของเวียดนามร่วมปรึกษารัฐบาลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศ โดย Nguyen Van Linh ได้จัดประชุมคณะกรรมการกลางขึ้น 3 ครั้งติดต่อกันใน ค.ศ. 1987 คือ ครั้งที่ 2, 3 และ 4 เพื่อเป้าหมายประการนี้โดยเฉพาะ

การประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 2 (สมัชชาพรรคที่ 6) ในเดือนเมษายน 1987 เป็นการพิจารณาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ขณะนั้น โดยมีประเด็นเร่งด่วน 4 ประการคือ ปัญหาความไม่สมดุลระหว่างราคาพืชผลและสินค้าอุตสาหกรรม แนวนโยบายที่มีต่อระบบเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ขณะนั้น ปัญหาการกระจายไหลเวียนของสินค้า และธุรกิจการขนส่งและการแสวงหามาตรการที่จะหยุดยั้งความตกต่ำของมาตรฐานการครองชีพของผู้ใช้แรงงานทั้งหลาย⁴

การประชุมคณะกรรมการกลางครั้งที่ 3 (สมัชชาพรรคที่ 6) ในเดือนสิงหาคม 1987 มี

⁴ ชีระ นุชเปี่ยม, อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1991 (กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษา, 2534), หน้า. 74.

สาระสำคัญอยู่ที่ "การปรับกลไกการดำเนินงานทางเศรษฐกิจ" จากระบบการให้การอุดหนุนของรัฐมา
สู่ (1) การสร้างระบบการดำเนินงานทางเศรษฐกิจแนวใหม่ (2) การจัดระบบบัญชีเศรษฐกิจสังคม
นิยมตามหลักการประชาธิปไตยรวมศูนย์ (3) การให้กลไกทางเศรษฐกิจใหม่ ดำเนินงานอย่างเต็มที่เพื่อ
เพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิต และ (4) การฟื้นฟูระเบียบและวินัยในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจ

การประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 4 (สมัชชาพรรคที่ 6) เมื่อเดือนธันวาคม 1987 ได้
ประเมินปัญหาการปฏิรูปเศรษฐกิจตามนโยบาย Doi Moi ในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา และรับหลักการ
สำหรับโครงการพัฒนาในระยะเวลาที่เหลืออีก 3 ปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4 (1986 - 1990)

4.1.2 การปฏิรูปเศรษฐกิจในช่วง ค.ศ. 1988 - 1990

ช่วง ค.ศ. 1988 - 1990 เป็นระยะที่เวียดนามดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างจริงจังตาม
แนวทางที่กำหนดไว้ภายหลังการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 6 (1986) และในขณะเดียวกันก็กำหนด
มาตรการหรือกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิรูป กล่าวได้ว่า ในระยะแรก
นั้นเศรษฐกิจของเวียดนามยังคงต่ำต่อเนื่องจาก ค.ศ. 1987 แต่ภายหลังจาก ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา
มาตรการปฏิรูปต่าง ๆ ได้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนามสามารถผลิตอาหารได้
เพียงพอเลี้ยงประชากร อัตราเงินเฟ้อได้ลดลง และเริ่มติดต่อกับประเทศนอกค่ายสังคมนิยมมากกว่าเดิม
ทั้งในด้านการค้าและการลงทุน

การปฏิรูปที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ การส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศ ทั้งนี้แต่เดิมรัฐเป็นผู้
ผูกขาดทางการค้าทั้งหมด โดยในช่วงก่อนหน้าทศวรรษ 1980 เวียดนามยังไม่ได้ทำการค้ากับเพื่อนบ้าน
และประเทศอื่น ๆ ในโลกเสรีมากนัก คู่ค้าที่สำคัญส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่เฉพาะประเทศสมาชิก
COMECON(สหภาพช่วยเหลือซึ่งกันและกันของค่ายสังคมนิยม) ซึ่งเป็นการค้าระดับรัฐต่อรัฐบนพื้นฐาน
ของ "การถ้อยทีถ้อยอาศัย" กัน มากกว่าหลักการกำไรขาดทุน บางครั้งผู้ส่งออกจะถูกกำหนดให้ขายแก่

มิตรประเทศในกลุ่ม COMECON ให้ครบโควตาก่อน จึงจะสามารถขายในตลาดเสรีซึ่งจะได้ราคาสูงกว่า

นับแต่ ค.ศ. 1986 ซึ่งประเทศสมาชิก COMECON ได้ลดความช่วยเหลือแก่เวียดนามลง พรรคคอมมิวนิสต์ก็กำหนดทิศทางนโยบายประเทศใหม่ โดยจะไม่ยอมถูกโคດเคี้ยวจากนานาชาติอีกต่อไป ในการนี้ได้เน้นที่จะขยายการติดต่อทางการค้ากับต่างประเทศด้วย โดยใน ค.ศ. 1988 มีการแก้ไขหรือกำหนดมาตรการใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนการติดต่อการค้ากับต่างประเทศโดยเสรี อาทิ การปรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินที่ยืดหยุ่น การปฏิรูปตลาดการแลกเปลี่ยนเงิน การยกเลิกระบบรวมศูนย์การค้าต่างประเทศ การยกเลิกการควบคุมราคาส่งออกและนำเข้า การยกเลิกโควตาสินค้าส่งออกและนำเข้า และการเปิดกว้างด้านการลงทุนจากต่างประเทศ⁵

4.1.3 การปฏิรูปเศรษฐกิจในช่วง ค.ศ. 1991 – 1995

ถึงแม้ว่าเวียดนามจะประสบความคืบหน้าในการปฏิรูปเศรษฐกิจพอสมควร แต่ปัญหาเศรษฐกิจที่ฝังรากลึกในเวียดนามมานานก็ยากที่จะแก้ไขให้ลุล่วงในระยะเวลาอันรวดเร็ว ปัญหาที่ยังค้างค้ำ อาทิ การขาดแคลนเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐานและเงินทุน หรือภาวะเงินเฟ้อ และหนี้สินระหว่างประเทศที่ยังสูง อยู่ขณะที่คุณภาพชีวิตของประชาชนโดยทั่วไปยังต่ำ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่รัฐจะต้องแสวงหาทางแก้ไขโดยสานต่อแนวทางในการปฏิรูปที่ผ่านมา

ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 24 - 27 มิถุนายน 1991 จึงมีการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยระบุว่าเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะ 5 ปี (1991-1995) คือ การเอาชนะอุปสรรคความยุ่งยากทั้งปวงด้วยการสร้างความมั่นคง พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การควบคุมภาวะเงินเฟ้อ ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว พรรคได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจไว้ดังนี้

⁵ IMF, op. cit. , p. 22 .

1. ศึกษานามยังยึดถือแนวทางเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ภายใต้การดำเนินการของรัฐตามระบอบสังคมนิยมต่อไป

2. พัฒนาเกษตรกรรม การป่าไม้ การประมง ควบคู่ไปกับการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูป ทั้งนี้ จะเน้นให้ความสำคัญแก่การผลิตอาหารเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคของประชากรและส่งออกขายต่างประเทศ

3. กระตุ้นการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าเพื่อการส่งออก

4. พัฒนาอุตสาหกรรมหนักเพื่อการผลิตของสินค้าการเกษตร ป่าไม้ ประมง สินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าเพื่อการส่งออก

5. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อขยายการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมที่ทันสมัย

6. พัฒนาโครงสร้างหน่วยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการบริการในภาคของรัฐ นอกจากนี้ยังกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของเอกชนในด้านการผลิต

7. สร้างและขยายตลาดประเภทต่าง ๆ เช่น ตลาดการเงิน ตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ตลอดจนจัดตั้งตลาดหุ้นเมื่อเวลาเหมาะสม

8. ปรับปรุงกลไกของรัฐที่สำคัญ เช่น การออกกฎหมายเศรษฐกิจ การวางแผนเศรษฐกิจของชาติ การกำหนดนโยบายการเงินของชาติ เป็นต้น

9. พัฒนาระบบการธนาคารเพื่อเป็นศูนย์กลางในการกู้ยืมเงินสำหรับภาคเอกชนสาขาต่าง ๆ

นอกจากนี้ที่ประชุมสมัชชาพรรค ครั้งที่ 7 นี้ ยังได้รับรอง “กำหนดการทางการเมืองเพื่อสร้างชาติในช่วงการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมนิยม”

ในการประชุมครั้งวาระสมัชชาในเดือนมกราคม 1994 ที่ประชุมได้ผลักดันประเทศไปสู่แนวทางการพัฒนาอีกระดับหนึ่ง นั่นคือ การทำประเทศให้เป็นอุตสาหกรรมและให้ทันสมัยซึ่งพรรคเห็นว่าป็นงานหลักของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบสังคมนิยม ขณะเดียวกัน พรรคก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไปพร้อมกัน

4.1.4 เปรียบเทียบการเข้าร่วมกลุ่มอาเซียน

สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษที่ 90 ได้เปลี่ยนแปลงไปมากด้วยปัจจัยภายนอกหลายประการ ดังเช่น การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมืองภายในของสหภาพโซเวียตนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 80 และการเจริญเติบโตของจีนทั้งทางเศรษฐกิจและการทหารที่ทำให้ประเทศเล็ก ๆ ต้องรวมกลุ่มกัน และเนื่องมาจากกระแสของโลกไร้พรมแดน การตั้งกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคอื่น ๆ ดังเช่น เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Area หรือ NAFTA) กลุ่มสหภาพยุโรป (European Union) เป็นต้น ปัจจัยข้างต้นเหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้เวียดนามไขว่คว้าหาทางเข้าร่วมกลุ่มอาเซียน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอินโดจีนในปี 1975 ได้แบ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกเป็นสองกลุ่ม นั่นคือ กลุ่มสมาชิกอาเซียนห้าประเทศและประเทศในอินโดจีนสามประเทศ ในสายตาของกลุ่มอาเซียน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้นำไปสู่ความเสี่ยงในการเผชิญหน้าอีกครั้ง

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวนี้ทำให้อาเซียนต้องประเมินสถานการณ์ในภูมิภาคอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อเตรียมยุทธศาสตร์ร่วมใหม่อันมีลักษณะของการเปิดกว้างและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ เป็นที่มาของความสำนึกของอาเซียนในการขยายกลุ่ม ไปสู่ประเทศในอินโดจีนและยังเป็นเหตุผลประการหนึ่งของที่มาของการประชุมสุดยอดครั้งแรกซึ่งมีขึ้นที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ในปี 1976

ผลลัพธ์สำคัญประการหนึ่งที่เกิดจากการประชุมสุดยอดที่บาหลีครั้งนี้ ได้แก่ การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ และความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) ซึ่งเป็นที่มาและมีจุดมุ่งหมายหลักที่จะเน้นความตั้งใจในการขยายกลุ่มอาเซียนเข้าไปในหมู่ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในอินโดจีนสาม

ประเทศและพม่า⁶

ปลายทศวรรษที่ 80 และต้นศตวรรษที่ 90 เงื่อนไขสำคัญอันเป็นที่มาของการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนกับเวียดนาม อีกทั้งเป็นที่มาของการที่เวียดนามเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาเซียน ก็คือ ประการแรก การประกาศถอนทหารของเวียดนามออกจากกัมพูชาในปี 1989 และการลงนามในข้อตกลงสันติภาพที่กรุงปารีสว่าด้วยเรื่องกัมพูชาที่มีขึ้นในปี 1991 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายได้เริ่มพัฒนาไปอย่างจริงจัง ประการที่สองความพยายามในการเปิดกว้างทางเศรษฐกิจของเวียดนาม ดังเช่น การประกาศใช้นโยบายการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ดังเช่น การใช้นโยบายการปฏิรูปทางเศรษฐกิจหรือ Doi Moi ในช่วงกลางทศวรรษที่ 80 ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการลดหย่อนความเคร่งครัดทางอุดมการณ์ทางการเมืองลงในบางระดับ และการเปิดประเทศไปสู่ประชาคมระหว่างประเทศ ประการที่สาม การล่มสลายของสังคมนิยมโซเวียต และยุโรปตะวันออก อันมีผลต่อเศรษฐกิจของเวียดนามในด้านการปฏิรูปเศรษฐกิจ การค้า และความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ประการที่สี่ อันเป็นเหตุผลเสริมการยอมรับเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ได้แก่ ความต้องการของกลุ่มอาเซียนที่จะมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเวียดนามในการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ

สถานการณ์ในสหภาพโซเวียต ^๗ และในยุโรปตะวันออก ความไม่ไว้ใจทั้งของอาเซียนและเวียดนามในภัยคุกคามจากจีนในช่วงต้นทศวรรษที่ 90 เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่น่าเวียดนามไปสู่การลงทุนในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างการประชุมสุดยอดครั้งที่สี่ซึ่งมีขึ้นระหว่างวันที่ 27 - 28 กุมภาพันธ์ 1992 ที่สิงคโปร์⁷ พร้อมกับการลงนามของลาว การลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของการสิ้นสุดความแตกร้างและการสิ้นสุดของสงครามเย็นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยังเป็นจุดสำคัญของการเดินทางไปสู่การเข้าเป็น

⁶ Francois Joyaux, Chapitre iv : La phase de l' organization progressive depuis 1975 , L' Association des Nations du Sud-Est pp.16-20.

⁷ Sukhumbhand Paribatra, " From ASEAN Six to ASEAN Ten : Issues and Prospects", Contemporary Southeast Asia, Vol. 16 No. 3 (December 1994): 245.

สมาชิกอาเซียนอย่างเต็มตัวของเวียดนาม

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เวียดนามเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มอาเซียน ประกอบด้วยปัจจัย
ทางการเมือง ยุทธศาสตร์และปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ก. ปัจจัยทางการเมืองยุทธศาสตร์และความมั่นคง

การล่มสลายของสังคมนิยมในสหภาพโซเวียต ๑ และในยุโรปตะวันออกและการถอนฐานทัพ
ของโซเวียตฯ ออกจากฐานทัพเรือที่อ่าวคามรานห์ในปี 1991⁸ มีความสำคัญต่อเวียดนามอย่างใหญ่
หลวงทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงอันทำให้เวียดนามรู้สึกถึงภัยคุกคามจากจีนมากขึ้น และแม้ว่า
เวียดนามและจีนจะได้ปรับความสัมพันธ์ทางการทูตในปี 1991 ได้สำเร็จแล้วก็ตาม แต่ความขัดแย้ง
เกี่ยวกับดินแดนทั้งทางบกและทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทะเลจีนใต้ยังคงมีอยู่ และในขณะที่
อุดมการณ์สังคมนิยมกำลังจะสูญหายไป ผลประโยชน์แห่งชาติก็ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนด
นโยบายต่างประเทศของเวียดนาม ดังนั้นเวียดนามจึงคาดหวังว่าการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของตนจะ
สามารถมีส่วนช่วยลดความเสี่ยง อีกทั้งจะเป็นเกราะกำบังในการเผชิญหน้ากับจีน และอาจจะสามารถ
เพิ่มอำนาจในการต่อรองกับจีนได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีความขัดแย้งเกี่ยวกับหมู่เกาะเปรตลีย์
ในทะเลจีนใต้ซึ่งถูกเรียกร้องความเป็นเจ้าของจากประเทศสมาชิกอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน และได้กลายมา
เป็นประเด็นความมั่นคงที่สำคัญของภูมิภาคและของเวียดนามเองหลังจากการยุติของปัญหาแกมพูชา

ข. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

เหตุผลทางเศรษฐกิจที่เป็นแรงจูงใจให้เวียดนามต้องการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน มีดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ Nicolas Regaud et Christian Lechervy , Chapitre vii : Le Troisieme Conflict Indochinois 1978-1993 ,
Les Guerres d'Indochine, (Que sais-je? No. 3050, Presse Universitaire de France, Paris, 1997), p. 123.

1) การสนับสนุนและความช่วยเหลือในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเวียดนาม⁹ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมจากประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งเวียดนามมองว่าเป็นสิ่งที่มาพร้อมกับการปรับสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์และการปรับนโยบายต่างประเทศการเข้าร่วมกลุ่มอาเซียนจะทำให้เวียดนามมีโอกาสได้เรียนรู้ประสบการณ์ในการพัฒนาประเทศจากสมาชิกต่างๆ อันจะมีส่วนเอื้ออำนวยและเร่งการพัฒนาของตนไปสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาดซึ่งตั้งอยู่บนหลักการของการแข่งขันได้ในที่สุด

2) เวียดนามให้ความสำคัญสูงสุดต่อการเข้าร่วมในระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และระบบเศรษฐกิจของโลก การเป็นสมาชิกของอาเซียนจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area / AFTA) และนำเวียดนามไปสู่ความคุ้นเคยกับแนวทางปฏิบัติในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับโลก อันจะมีผลดีและเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่จะผลักดันเวียดนามให้ก้าวไปสู่การเป็นสมาชิกของ APEC และ WTO ได้ในที่สุด

3) ในฐานะของสมาชิกอาเซียน เวียดนามหวังที่จะได้รับประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของการค้าและการลงทุนกับประเทศอาเซียนทั้งหลาย ขณะเดียวกันในขณะที่การค้าภายในกลุ่มอาเซียนกำลังขยายตัว เวียดนามก็ได้ตระหนักเตรียมและปรับทิศทางการส่งออกของตนที่จะไปสู่ตลาดอาเซียนนี้อย่างจริงจังมากขึ้น การนำเข้าของเวียดนามจากอาเซียนในขณะนี้ป็นครึ่งหนึ่งของการนำเข้าทั้งหมดของเวียดนาม และประมาณร้อยละ 30 ของการค้าทั้งหมดของเวียดนามที่มีกับอาเซียน นอกจากนี้ เวียดนามยังหวังว่าตนจะได้รับสิทธิพิเศษ GSP (Generalized System of Preferences) อย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป และเวียดนามยังจะเป็นจุดส่งออกที่สำคัญสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ

ในขณะเดียวกันในส่วนของอาเซียน เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้อาเซียนยินดีรับเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกก็คือ การเข้าร่วมกลุ่มอาเซียนของเวียดนามนั้นจะมีผลไปเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

⁹ Samaun Samadikum, "Technology Transfer and Modernization" Interaction for Progress : Modernization of Vietnam and ASEAN Cooperation, A symposium Report, Information and Resource Center, Vietnam Commentary, (September-October 1992) ,pp.24-27.

ทางเศรษฐกิจอีกทั้งอำนาจในการต่อรองทางการเมืองของอาเซียนอาจกล่าวได้ว่า ทั้งเวียดนามและอาเซียนทั้งหลายต่างก็มีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน ทั้งทางการเมืองและยุทธศาสตร์ความมั่นคง และทางเศรษฐกิจร่วมกันอันนำไปสู่การยอมรับกันและกันในที่สุด

4.1.5 การมีส่วนร่วมของเวียดนามในอาเซียน

การเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของเวียดนามเป็นการยอมรับข้อผูกมัดของการเปิดกว้างทางเศรษฐกิจและข้อผูกมัดของการคงไว้ซึ่งการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนาม ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้และการทำความเข้าใจกับกฎระเบียบใหม่ของระบบเศรษฐกิจการตลาด อันจะเป็นการเตรียมตัวที่จะก้าวไปสู่ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อไป

ความพยายามในการปฏิบัติตามพันธกรณีของเวียดนามในฐานะสมาชิกอาเซียน ในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน เวียดนามได้ลงนามใน Declaration on the Admission ในวันที่ 28 กรกฎาคม 1995 โดยเวียดนามได้ตกลงที่จะเข้าเป็นภาคีในปฏิญญาและข้อตกลงฉบับต่างๆ ของอาเซียน รวมถึง ความตกลงที่อาเซียนได้ทำไว้กับประเทศคู่เจรจาทั้งหมด และเวียดนามได้ลงนามเข้าเป็นภาคีในข้อตกลงแม่บทว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน (Framework Agreement on Enhancing ASEAN Economic Cooperation) และพิธีสารว่าด้วยการยอมรับข้อตกลงว่าด้วยการกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรร่วม (Protocol for the Accession of the Socialist Republic of Vietnam to the Agreement on the Common Effective Preferential Tariff for AFTA) เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 1995 ในระหว่างการประชุมสุดยอดของอาเซียนครั้งที่ 5 ที่กรุงเทพฯ *

นอกจากนี้ เวียดนามยังได้เข้าเป็นภาคีในข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Cooperation / AICO) ในปี 1996 การเข้าเป็นภาคีในข้อตกลงว่าด้วยความ

* จวบจนปัจจุบัน เวียดนามยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีข้อตกลงอื่นอีก 14 ฉบับ

ร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียนนี้ มีผลให้เวียดนามสามารถเข้าร่วมในโครงการ AICO ซึ่งมุ่งส่งเสริมความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียนซึ่งอาศัยหลักการแบ่งส่วนตลาดและการจัดสรรการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทของเวียดนามซึ่งมีความชำนาญในการผลิตสินค้าและชิ้นส่วนบางประเภท สามารถเข้าร่วมลงทุนกับบริษัทในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ อย่างน้อย 1 บริษัท และสมัครขอรับสิทธิ AICO และเมื่อได้รับอนุมัติสถานะ AICO จากประเทศที่ร่วมลงทุนแล้ว วัตถุประสงค์และสินค้าที่ผลิตภายใต้โครงการ AICO ก็จะได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีในอัตราร้อยละ 0 - 5 และได้รับการยอมรับเหมือนเป็นสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ **

เช่นกัน เวียดนามยังได้เข้าเป็นภาคีในข้อตกลงแม่บทว่าด้วยการบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Services) โดยเวียดนามมีพันธะจะต้องยื่นข้อเสนอผูกพันการเปิดเสรีสาขาบริการต่างๆ ให้แก่สมาชิกอาเซียนในอัตราที่มากกว่าที่เวียดนามได้ผูกพันกับประเทศนอกอาเซียนอื่น ๆ ขณะนี้ประเทศอาเซียนพร้อมที่จะยื่นข้อเสนอผูกพัน (Initial Package of Offers) ใน 5 สาขา ได้แก่ การท่องเที่ยว การขนส่งทางทะเล การขนส่งทางอากาศ ธุรกิจวิชาชีพ และโทรคมนาคม โดยเวียดนามได้ยื่นข้อเสนอผูกพันใน 2 สาขา ได้แก่ การท่องเที่ยว (International Hotel Operation) และโทรคมนาคม (Electronic Mail, Voice Mail, EDI, Telex and Telegraph Service) ทั้งนี้ อาเซียนมีกำหนดจะลงนามในพิธีสารเพื่ออนุมัติข้อเสนอผูกพันเบื้องต้น (Protocol to Implement the Initial Offers) ที่ประเทศสมาชิกได้ยื่นต่อกันไว้แล้วในระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการในเดือนธันวาคม 1997

ในการเข้าเป็นภาคีข้อตกลงว่าด้วยการกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรร่วมหรือ CEPT เวียดนามจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีหลักอันได้แก่ การให้สถานะความเป็นชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (the Most-Favored Nations หรือ MFN) และ National Treatment แก่ประเทศสมาชิกอื่นในลักษณะต่างตอบแทน นอกจากนี้เวียดนามจะต้องทำแผนลดภาษีและเริ่มลดภาษีในวันที่ 1 มกราคม

** จากเอกสารของกองพาณิชย์และอุตสาหกรรม กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ ตุลาคม 1997

1996 โดยจะต้องลดอัตราภาษีและเริ่มลดภาษีในวันที่ 1 มกราคม 1996 โดยจะต้องลดอัตราภาษีให้เหลือร้อยละ 0 - 5 ภายในระยะเวลา 10 ปี กล่าวคือ ให้เสร็จสิ้นภายในปี 2006 และจะต้องนำรายการสินค้าที่ได้รับการยกเว้นชั่วคราว (Temporarily Exclusion List/ TEL.) มาบรรจุในตารางการลดภาษี ในวันที่ 1 มกราคม 1999 โดยให้แล้วเสร็จในวันที่ 1 มกราคม 2003 นอกจากนี้ เวียดนามจะต้องเริ่มบรรจุสินค้าเกษตรกรรมที่ได้รับการยกเว้นชั่วคราวในตารางการลดภาษีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2003 และสิ้นสุดในวันที่ 1 มกราคม 2006 และจะต้องลดภาษีสินค้าเกษตรไม่แปรรูป (Unprocessed Agricultural Products) ใน Sensitive List ในวันที่ 1 มกราคม 2004 และ 2006 สิ้นสุดในวันที่ 1 มกราคม 2013

ความพยายามของเวียดนามในการเข้าร่วมกลุ่มในระดับภูมิภาคในช่วงสองปีที่ผ่านมาเห็นได้จาก

- 1.ความพยายามในการปรับตัวทางการค้า ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับการเข้าร่วมอาฟตาของเวียดนาม นอกจากนี้ยังเห็นได้จากความพยายามในการปรับตัวด้านการลงทุนและการท่องเที่ยว
 - 2.ความพยายามในการปฏิรูปการบริหารภายในให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจะเห็นจากแผนการปฏิรูปการบริหาร (Administrative Reform Programmer) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการลงทุน ในขณะที่เวียดนามพยายามดึงดูดการลงทุนจากสมาชิกอาเซียนและจากประเทศต่างๆ ในโลก
 - 3.ความพยายามในการปรับระบบให้สอดคล้องกับระบบของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ
- ดังเช่น การยกเลิกการขอวีซ่าเข้าประเทศเวียดนามสำหรับผู้ถือพาสปอร์ตทางการทูตและทางราชการจากประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน

4.2. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของลาว

4.2.1. กระบวนการกำหนดนโยบายตามแนวคิดจินตนาการใหม่ (New Thinking)

แนวคิดจินตนาการใหม่ได้เริ่มถูกนำมาตีกรอบในกระบวนการกำหนดนโยบายของลาว ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา ตั้งแต่การประชุมสมัชชาใหญ่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวครั้งที่ 4 ซึ่งมีขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 1986 ในการประชุมครั้งนี้เอง ที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนด้านแนวคิดการดำเนิน

นโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของลาวจากเดิมไปสู่ความเป็นทันสมัยทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา โดยเฉพาะด้านการเมืองได้มีการพัฒนาในแนวคิดการเปิดกว้างทางการเมือง ด้วยการรักษาคุณภาพระหว่างเสรีภาพแห่งบุคคลกับอำนาจอธิปไตยของประชาชนด้วยแนวคิดของการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบและสมดุลกันระหว่างเสรีภาพกับอำนาจมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามที่พรรคกำหนด ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางการเมืองของลาวไปสู่ความทันสมัยในเวลาต่อมา นั่นคือ ได้เกิดบทบาทที่ค่อนข้างชัดเจนขึ้นของสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ๆ เช่น สภาพประชาชนโดยการกำหนดของพรรค สภาแห่งชาติจะทำหน้าที่นิติบัญญัติออกกฎหมายแทนคำสั่งหรือกฎระเบียบของพรรค และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลโดยการออกเสียงรับรองการแต่งตั้งคณะบุคคลที่ดำรงตำแหน่งในรัฐบาลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของแต่ละสถาบันทางการเมืองไว้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งก่อนนั้นพรรคเป็นเพียงองค์กรเดียวที่มีบทบาทในทางการเมือง ส่วนโครงสร้างทางเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกัน จุดเปลี่ยนที่สำคัญของแนวคิดก็คือ การผ่านคลายระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมอย่างเข้มงวดลง ซึ่งแต่เดิมรัฐได้ออกกฎหมายควบคุมธุรกิจการค้าเอกชน การควบคุมการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการระหว่างแขวงการประกาศใช้นโยบายการสร้างกรรมสิทธิ์ร่วม (collectivization) ขยายระบบนารัฐ-นารวม (collectivized agriculture) ด้วยการจัดตั้งสหกรณ์ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐควบคุมและมีการวางแผนจากส่วนกลางทั้งหมด ได้ปรับเปลี่ยนมาสู่การเปิดกว้างทางเศรษฐกิจมีการผ่อนปรนระบบสังคมนิยมอย่างเข้มงวดลง มีการปฏิรูปเศรษฐกิจมาสู่กลไกเศรษฐกิจใหม่หรือ new economic mechanism ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของการปรับเปลี่ยนนโยบายและวิธีการบริหารไปสู่ทิศทางใหม่ในทุกสาขา

แนวคิดจินตนาการใหม่ได้ถูกนำมาใช้และกำหนดขอบเขตวิธีการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างจริงจังในการประชุมครบคณะของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 ซึ่งจัดให้มีขึ้นในห้วงตั้งแต่ 28 ธันวาคม 1987 ถึงวันที่ 27 มกราคม 1988¹⁰ พรรคก็ได้ใช้เวทีการประชุมครบคณะของพรรคในครั้งนี้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบายจินตนาการใหม่ของพรรคอย่างจริงจังเพื่อให้ผู้นำ

¹⁰ เอกสารการประชุมครบคณะ ของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 หน้า 398.

พรรคในระดับต่าง ๆ ได้เข้าใจและนำไปชี้แจงเจ้าหน้าที่พรรครัฐที่จะต้องนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้มีความเข้าใจในทิศทางเดียวกันคั้งนั้น จึงนับได้ว่า "จินตนาการใหม่" ได้ถูกแปลงเป็นนโยบายและกำหนดวิธีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และนำมาสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 ภายหลังกสิ้นสุดการประชุมครบคณะของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 เป็นต้นมา

ก.ที่มาของจินตนาการใหม่

จินตนาการใหม่ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดมาจาก "เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์" (perestroika-glasnost) ของสหภาพโซเวียตในขณะนั้น แนวคิดเปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1985¹¹ เมื่อนายมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ ได้เข้ารับตำแหน่งเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตต่อจากนายคอนสแตนติน เซอร์เนน โก เมื่อ 11 มีนาคม 1985 และในวันที่ 12 มีนาคม 1985 นายมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ ได้กล่าวสุนทรพจน์ครั้งสำคัญต่อคณะกรรมการกลางของพรรค ซึ่งเขาได้กล่าวถึงแนวคิดและสาระสำคัญของแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่ขยายแนวคิดดังกล่าวอย่างกว้างขวางในกลุ่มประเทศสังคมนิยมโดยเฉพาะกลุ่มในค่ายของสหภาพโซเวียตในเวลาต่อมาซึ่งรวมถึงเวียดนามและลาวด้วย

ความหมาย นโยบายเปเรสตรอยกา และ กลาสนอสต์ ซึ่งพิจารณาจากข้อเขียนและสุนทรพจน์ของนายกอร์บาชอฟในห้วงปี ค.ศ. 1985-1988 สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ความหมายของเปเรสตรอยกา คือการ "ปรับ" ทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมในระดับกว้าง และลึกคือ

(1) การปรับพรรคคอมมิวนิสต์ให้มีสมาชิกที่คิดในแนวใหม่ และให้หน้าที่ของพรรคมีบทบาทชี้นำกิจการต่าง ๆ ในทางสร้างสรรค์กว่าที่เป็นอยู่

¹¹ ประทุมพร วัชรเสถียร, เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ : กอร์บาชอฟ ปฏิรูป (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 2-3.

(2) ประกาศสงครามต่อความล่าช้า ชะงักงัน และความรู้ประสิทธิภาพไม่ไ้ระบบแห่งความเสื่อมโทรมและยากไร้ขาดแคลน

(3) ปรับระบบสังคมนิยมทั้งระบบ เพื่อให้เป็นระบบที่ก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพไม่ไ้เป็นระบบแห่งความเสื่อมโทรมและยากไร้ขาดแคลน

(4) ปรับระบบเศรษฐกิจทั้งระบบเพื่อให้เกิด

- การจัดการกิจการด้วยตนเองตามแบบสังคมนิยม ((socialist self management)
- นำเอาระบบรัฐการออกจากระบบเศรษฐกิจ
- ให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารกิจการต่าง ๆ
- ปฏิรูประบบการถือครองทรัพย์สินเพื่อให้เอกชนมีสิทธิครอบครองทรัพย์สินส่วนตัวมากขึ้น
- ปฏิบัติระบบราคา ให้เป็นไปตามกลไกการตลาด
- ปฏิรูประบบราคาให้เป็นไปตามกลไกการตลาด
- ปฏิรูประบบผลิต-การขายให้เป็นไปตามกลไกตลาด
- ปรับระบบการดำเนินงานของกิจการ (enterprises) ต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยให้คนงานมีสิทธิเลือกผู้บริหารงานซึ่งจะดำเนินการบริหารกิจการโดยปราศจากการแทรกแซงจากพรรคและรัฐ¹²

ความหมายของกลาสนอส์ท์ คือการ "เปิด" ทางการเมืองและสังคมในระดับกว้างและลึกคือ

- (1) ให้ประชาชนได้รับข่าวสารจากคณะผู้ปกครองบริหารประเทศและข่าวสารจากภายนอกประเทศมากขึ้น
- (2) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการและกลไกการปกครองประเทศมากขึ้น
- (3) แยกบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์ ออกจากกลไกการเมืองและสังคม

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5-6.

(4) ให้ประชาชนมีสิทธิแสดงออกซึ่งความคิดเห็นมากขึ้น เช่น การวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของผู้นำและเจ้าหน้าที่ของพรรคและรัฐหรือการแสดงออกของศิลปินในงานศิลปะต่าง ๆ โดยเสรี

(5) ให้ประชาชนโซเวียตมีโอกาสเดินทาง ไป-มา ภายในประเทศหรือนอกประเทศและสามารถติดต่อกับชาวต่างชาติได้โดยเสรี

(6) ให้ประเทศภายนอกมีโอกาสได้รับข่าวสารข้อมูลหรือแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับ โซเวียตได้มากกว่าเดิม

(7) ให้ประชาชนชาวรัสเซียและชนชาติอื่นในโซเวียตได้รับการปฏิบัติตามหลักการการให้สิทธิมนุษยชน¹³

อิทธิพลแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ที่กล่าวแล้วได้แผ่ขยายอิทธิพลทางแนวคิดมาสู่กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์อื่น โฉนดซึ่งประกอบด้วย เวียดนามและลาวอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากประเทศคอมมิวนิสต์ในกลุ่มนี้ต่างอยู่ในค่ายของสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะลาวซึ่งมีเวียดนามเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุด เมื่อเวียดนามแสดงออกอย่างเด่นชัดที่รับแนวคิดนี้ลาวก็ย่อมต้องเปิดรับแนวคิดดังกล่าวเช่นกัน

การแผ่ขยายและถ่ายรับแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ในกรณีของเวียดนาม จะเห็นได้จากภายหลังการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ครั้งที่ 6 ซึ่งมีขึ้นในเดือนธันวาคม 1986 เป็นต้นมา มีสิ่งทีแสดงว่าเวียดนามรับเอาแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์มาปฏิบัติและกำหนดกรอบในการกำหนดนโยบายของประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการที่นายเหวียน วัน หลิน (Nguyen Van Linh) เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ได้มีการกำหนดและดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้น ตลอดจนได้ประกาศกฎหมายเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศอย่างกว้างขวาง¹⁴

สำหรับลาว ซึ่งเป็นประเทศสังคมนิยมที่ในเครือของสหภาพโซเวียตและเวียดนาม เมื่อถูกพี่ซึ่งเป็นผู้นำในเชิงแนวคิดและหลักการปฏิวัติสังคมนิยมเปลี่ยนวิธีการคิดจากสังคมนิยมแบบอนุรักษนิยม

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

¹⁴ *Time*, Feb. 1, 1988, pp. 8-12.

มาสู่แนวคิดในเชิงปฏิรูปตามกรอบของ เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ อย่างเป็นระบบ ลาวจึงรับแนวคิดดังกล่าวเข้ามาสู่การวางกรอบทิศทางของนโยบายในการปฏิรูปสังคมนิยมของลาวเอง ซึ่งลาวเรียกว่า "จินตนาการใหม่" (New Thinking) และเมื่อพิจารณาจากสุนทรพจน์ของ นายโกสอน พมวิหาน ซึ่งได้แสดงไว้ในการประชุมครบคณะของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 เมื่อ ปี ค.ศ. 1988 ว่า¹⁵

"สหภาพโซเวียตได้มีการเปิด-ปรับ แนวทางการปฏิวัติสังคมนิยมให้เป็น สังคมนิยมที่สมบูรณ์ และเข้มแข็ง ลาวเราจึงจำเป็นต้องปรับไปสู่แนวทางการปฏิรูปสังคมนิยมที่เหมาะสมสอดคล้องกับลาวเอง เราคงจะอยู่อย่างนี้ไม่ได้อีกแล้ว"

จากสุนทรพจน์สามารถกล่าวได้ว่า นายโกสอน พมวิหาน ได้ศึกษาหลักการเปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ที่เสนอโดยนายมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ เลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตอย่างรอบคอบ และได้ประยุกต์หลักการสำคัญนำมาสู่การวางกรอบทิศทางของนโยบายจินตนาการใหม่ ของลาวอย่างแท้จริง นโยบายจินตนาการใหม่ซึ่งประยุกต์คัดแปลงหลักการจากเปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายในลาว ได้ถูกนำมาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจังใน ปี ค.ศ. 1988 นี้เอง กล่าวคือ หลังการประชุมครบคณะของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ามติ 5 สมัยที่ 4 ก็คือมติของพรรค ในกระบวนการกำหนดนโยบายจินตนาการใหม่ของลาวนั่นเอง¹⁶

ข. สาระสำคัญของจินตนาการใหม่

สำหรับสาระสำคัญของแนวคิด จินตนาการใหม่ ของลาวซึ่งมุ่งสู่การเปิด-ปรับทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจให้ได้ดุลยภาพกัน ทั้งนี้เพื่อต้องการรักษาคุณภาพระหว่างเสรีภาพของปวงชนในทางเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองให้สามารถไปด้วยกันได้อย่างสอดคล้อง

¹⁵ เอกสารการประชุมครบคณะ ของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 หน้า 5-6.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 276-277.

ดังนั้นสาระหลักของ จินตนาการใหม่ จึงมีแนวคิดการ "เปิด-ปรับ" หรือแนวทางการปฏิรูปทั้งในส่วน โครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ดังนี้

(1) แนวคิดการ "เปิด-ปรับ" ทางการเมืองของลาวภายใต้หลักการจินตนาการใหม่

- พัฒนารอบกฎหมายของประเทศเพื่อรองรับการปฏิรูปเศรษฐกิจโดยประกาศตัวเป็นประเทศ ที่ปกครองโดยหลักนิติธรรม (rule of law) ด้วยการเร่งรัดการออกกฎหมายรัฐธรรมนูญของลาว

- ปรับระบบการปกครองโดยคำสั่งของพรรคแบบสังคมนิยมเชิงอนุรักษณ์มาสู่การจัดตั้งระบอบ ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ โดยศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองยังคงอยู่ที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวแต่ พัฒนาสถาบันการเมืองอื่น ๆ เช่น สภาแห่งชาติ รัฐบาล ให้รองรับอำนาจทางการเมืองจากพรรคลงสู่ ประชาชนอย่างเป็นระบบ กำหนดให้ที่มาของสมาชิกสภาแห่งชาติมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ซึ่ง สภาแห่งชาติจะทำหน้าที่นิติบัญญัติ ส่วนคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลและระดับเจ้าแขวงที่มีอำนาจ การปกครองในระดับแขวง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรคขึ้นไป การ บริหารงานของรัฐบาลจึงอยู่ภายใต้กรอบนโยบายและการชี้นำของพรรคอย่างเป็นระบบ

- เปิดประกาศโดยปรับนโยบายต่างประเทศไปสู่การพึ่งพิงทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศด้วยการ ลดความเป็นศัตรูเพิ่มพันธมิตรกับทุกประเทศโดยไม่เลือกกลุ่มลัทธิอุดมการณ์เพื่อการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ

(2) แนวคิดการ "เปิด-ปรับ" ทางเศรษฐกิจของลาวตามหลักการ "จินตนาการใหม่"

- ผ่อนคลายการใช้ระบบการวางแผนในเชิงบริหารจัดการจากส่วนกลางลงไปสู่การให้วิสาหกิจ มีส่วนในการกำหนดแผนและการบริหารจัดการในระดับล่าง

- กระจายอำนาจในการบริหารจัดการจากส่วนกลางลงไปยังวิสาหกิจโดยให้วิสาหกิจมีอิสระ ในการตัดสินใจมากขึ้น

- ใช้ผลกำไรเป็นเครื่องวัดประสิทธิภาพของวิสาหกิจ

- เพิ่มสิ่งจูงใจทางวัตถุแก่แรงงานตามปริมาณและคุณภาพของงาน¹⁷
- การตลาดปล่อยให้เป็นไปตามกลไกราคา คือหลักการอุปาทาน (demand) และ อุปสงค์ (supply) ทั้งสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม
- เพิ่มเครื่องมือทางการเงินให้มีการจัดตั้งธนาคารรองรับการใช้เครื่องมือทางการเงิน เช่น การปล่อยสินเชื่อ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยและค่าเสื่อมราคาเป็นต้น ใช้ระบบเลี้ยงตัวเองในการลงทุน และชำระหนี้แทนการใช้เงินจากงบประมาณและส่งรายได้เข้ารัฐ
- ให้ผู้ประกอบการมีอิสระในการประกอบการและมีสิทธิในทรัพย์สินที่เป็นทุนและผลกำไรของการประกอบการนั้น โดย พรรครัฐออกกฎหมายคุ้มครองซึ่งเป็นการสนับสนุนและยอมรับให้เกิดมีกิจการของเอกชน (private enterprise) มากขึ้นในลาว
- เปิดทำการค้าการลงทุนกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง¹⁸

นโยบายจินตนาการใหม่เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของ นายไกสอน พมวิหาน ผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการวิจัยรายละเอียดของแนวคิดเปเรสตรอยกา-กลาสนอสท์ ขึ้นตั้งแต่การประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 4 ปี ค.ศ. 1987 อย่างเป็นทางการแล้วได้นำรายละเอียดของแนวทางการปรับ-เปิดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่เหมาะสมกับประเทศและสังคมลาว แล้วนำแนวทางดังกล่าวเข้าที่ประชุมคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 ในปี ค.ศ. 1988 เพื่อศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังสำหรับปัจจัยที่ทำให้ลาวตัดสินใจกำหนดนโยบายตามแนวคิด จินตนาการใหม่ ประกอบด้วยปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในดังนี้

1) ปัจจัยภายนอก (External Setting)

สำหรับปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายตามแนวคิดจินตนาการใหม่ของลาวก็คือ อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของสหภาพโซเวียตโดยการที่มีการ

¹⁷เอกสารการประชุมครบคณะ ของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 หน้า 279-307.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 283-320.

ประกาศนโยบายตามแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ในปี ค.ศ. 1985 โดย นายมิกาอิล กอร์บาชอฟ ในขณะที่ขึ้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตเมื่อ 12 มีนาคม 1985 นอกจากนั้น พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยังได้จากรับนโยบายตามแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ. 1986 ตามที่กล่าวแล้ว ปรากฏการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ดังกล่าว คือ การประกาศแนวทางปฏิรูปสังคมนิยมตามแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ของสหภาพโซเวียต และปฏิกิริยาการตอบรับแนวคิดการปฏิรูปของเวียดนาม คือปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลและสำคัญที่สุดที่ส่งผลให้ผู้นำประเทศลาวซึ่งได้แก่ประธานพรรคประชาชนปฏิวัติลาวคือ นายไกสอน พมวิหาน ในขณะที่เป็นผู้ที่ทรงอำนาจอิทธิพลต่อการตัดสินใจของลาวมากที่สุดได้ตอบรับแนวคิดการปฏิรูปตามแนวทางของสหภาพโซเวียตและเวียดนาม โดยลาวเรียกนโยบายนี้ว่า จินตนาการใหม่ และลาวได้ประกาศใช้นโยบายนี้อย่างจริงจังในการประชุมครบคณะของกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาวครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 (มติ 5 สมัย 4) ในปี ค.ศ. 1988 ตามที่กล่าวแล้วโดยมีการปรับปรุงคัดแปลงความคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ให้เป็นจินตนาการใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายในของลาวตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และสาเหตุสำคัญที่ นายไกสอน พมวิหาน รับแนวคิดนี้จากสหภาพโซเวียตและปฏิบัติตามเวียดนาม โดยไม่รับแนวคิด 4 ทันสมัยของจีน (four modernizations) ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 และมีกรอบทิศทางในการปฏิรูปคล้ายคลึงกัน¹⁹ ทั้งนี้เนื่องจากจีนได้แยกตัวออกจากกลุ่ม โซเวียต ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1960 ซึ่งถือเป็นความร้าวรานแห่งเอกภาพของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา²⁰ จึงสามารถอธิบายได้ว่าทั้งเวียดนามและลาวเป็นประเทศสังคมนิยมภายในกลุ่มของสหภาพโซเวียตเช่นเดียวกันกับกลุ่มยุโรปตะวันออก แต่จีนนั้นได้แยกตัวออกไปเป็นประเทศสังคมนิยมนอกกลุ่มอย่างชัดเจน และมีแนวนโยบายที่ค่อนข้างเป็นปรปักษ์กับ สหภาพโซเวียตและเผชิญหน้ากับเวียดนามโดยตรง ดังนั้นแนวทางการปฏิรูป 4 ทันสมัยของจีนจึงได้รับการปฏิเสธและไม่มีอิทธิพลทางแนวคิดกับผู้นำของเวียดนามและลาวโดยปริยาย แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่าง จีนกับสหภาพโซเวียตที่มีการปรับจนเกือบเป็นปกติในปี

¹⁹ ประทุมพร วัชรเสถียร, เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ : กอร์บาชอฟปฏิรูป, หน้า 32-34.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

ค.ศ. 1988 ก็น่าจะเกิดจากผลของนโยบาย "เปิด-ปรับ" ของนายคอร์บาชอฟ ทั้งนี้ เนื่องจากที่นายคอร์บาชอฟ รับประทานอาหารของจีน 3 ประเภท ซึ่งจีนถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการปรับความสัมพันธ์จีน-โซเวียต ดังนี้

- โซเวียตต้องถอนทหารออกจากชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนซึ่งโซเวียตวางกำลังไว้อย่างหนาแน่นหลังจากที่มีการปะทะกับกำลังทหารจีนในบริเวณนั้นเมื่อปี ค.ศ. 1969
- โซเวียตต้องถอนกำลังออกจากอัฟกานิสถาน
- โซเวียตต้องยุติการสนับสนุนเวียตนามในเรื่องกัมพูชา²¹

2) ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในที่นับได้ว่ามีผลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายจินตนาการใหม่ของผู้นำลาว คือ ปัจจัยของกระบวนการผลิต ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะความหืดขวางเศรษฐกิจในช่วงตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1975 ถึง ปี ค.ศ. 1988 ดังนั้น ลาวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องมีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจทั้งภายในและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อช่วยในการฟื้นฟูและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศให้เร็ว นายโกสอน พมวิหาน ผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้กล่าว สุนทรพจน์ในการประชุมครบคณะของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4 เมื่อ มกราคม ปี ค.ศ. 1988 ว่า²²

"การประชุมครบคณะของพวกเราในครั้งนี้ ได้รับผลสำเร็จอย่างงดงาม อันเป็นการพิสูจน์ให้เห็นการขยายตัวทางด้านแนวคิดจินตนาการใหม่ ความเป็นเอกภาพทางด้านการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงใหม่ของพรรคเรา โครงสร้างเศรษฐกิจของเรามีความกล้ากล้าในขณะที่ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจของโลกมีความก้าวหน้า ด้วยการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน"

ดังนั้น พอสรุปได้ว่าปัจจัยภายในที่สำคัญที่ลาวจำเป็นต้องรับนโยบายปฏิรูปตามแนวทางของ

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

²² เอกสารการประชุมครบคณะ ของคณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 4, หน้า 22.

โซเวียตและเวียดนาม ก็เนื่องจากความถลำหลังทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ การที่ประเทศกลายเป็นประเทศที่มีความยากจนติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก จึงเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปรับนโยบายของลาวมาสู่การใช้นโยบายจินตนาการใหม่ของผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

4.2.2. การปรับตัวของลาวต่อการเป็นสมาชิกอาเซียน

ลาวได้ผ่านจากยุคอาณานิคมมาสู่ความเป็นเอกราช ความขัดแย้งของสงครามกลางเมืองผ่านสงครามอินโดจีน มาสู่ความเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มุ่งตรงไปสู่การเป็นสมาชิกอาเซียนในปี 1997 ผู้นำลาวค่อนข้างปรับตัวได้เร็วในทุกช่วงของสถานการณ์

ในยุคสงครามเย็น เมื่อลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว ลาวได้จัดตั้งระบบสหกรณ์หรือระบบการผลิตรวมหมู่ขึ้น ปรากฏว่ามีได้ทำให้เศรษฐกิจของลาวขยายตัวได้เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ ยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากประเทศในค่ายสังคมนิยม และภายหลังจากการเสื่อมสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์และการสิ้นสุดของสงครามเย็น ลาวต้องเริ่มทบทวนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศ ในปี 1986 โดยเรียกนโยบายนี้ว่า "จินตนาการใหม่"

นอกจากนี้ลาวได้ปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ จีน ไทย พม่า อาเซียน สหรัฐอเมริกา และกับประเทศยุโรปตะวันตกอื่น ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและขยายการลงทุนจากต่างประเทศ เพราะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของลาวไม่ได้อยู่เฉพาะค่ายสังคมนิยมเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศดังกล่าวมีผลให้อาเซียนพิจารณาขอรับให้เวียดนาม และลาวลงนามในสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือของประเทศในเอเชียอาคเนย์ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ณ ประเทศสิงคโปร์ ในเดือนมกราคม โดย "ประกาศแห่งสิงคโปร์ ปี 1992" แถลงการณ์ร่วมนี้กล่าวถึงเจตนารมณ์ที่อาเซียนต้องการเพิ่มสมาชิกในสนธิสัญญาว่าด้วยความเป็นมิตรและความร่วมมือในด้านความมั่นคงเพิ่มขึ้นนอกจากนี้แถลงการณ์ร่วมยังมีส่วนที่กล่าวว่า อาเซียนจะร่วมมือกับประเทศในกลุ่มอินโดจีน ภายหลังจากที่มีการบรรลุความตกลงสันติภาพในปัญหาแกมพูชา

การดำรงสถานะผู้สังเกตการณ์อาเซียน ลาวจึงได้เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์กับกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นครั้งแรก ในการประชุมครั้งที่ 26 ที่สิงคโปร์ทำให้บรรยากาศทางการเมืองดีขึ้น ความต้องการฟื้นฟูประเทศอย่างเร่งด่วนในทุกด้านสามารถได้รับการตอบสนองที่ดีจากประเทศเพื่อนบ้านในสมาคมอาเซียน ซึ่งมีระดับการพัฒนาสูงกว่า และต้องการได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจทั้งลาวและประเทศอินโดจีนอื่น ๆ ขณะเดียวกันกับที่ลาวได้มีนโยบายที่จะเปิดประตูสู่โลกภายนอก ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และนำนโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบนโยบายใหม่มาใช้เพื่อสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ ก็เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ภาคีอาเซียนทั้งหลายก็มีความกระตือรือร้นเพื่อไปลงทุนในด้านต่าง ๆ ในลาว

ลาว ได้เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนครั้งที่ 27 ในฐานะผู้สังเกตการณ์อาเซียน เมื่อเดือนกรกฎาคม 1994 ที่กรุงเทพฯ ในการประชุมครั้งนี้ ลาวขอขยายความร่วมมือและขอความช่วยเหลือจากอาเซียนในสาขาต่าง ๆ 9 สาขา ได้แก่ ธนาคาร การเงิน การคลัง การจัดการด้านการลงทุน การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การส่งเสริม การท่องเที่ยว การวางแผน และการปฏิบัติงานตามแผน การบริหารรัฐกิจและการฝึกอบรมข้าราชการ โดยอาเซียนจะเป็นผู้ให้หรือช่วยเหลือความร่วมมือจากประเทศอื่น รวมทั้งองค์กรเพื่อการพัฒนาของสหประชาชาติ ให้เข้ามาร่วมกับอาเซียนในการช่วยเหลือลาว นอกจากนี้ลาวยังได้เสนอที่จะเข้าร่วมคณะกรรมการใน 4 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสาขาสิ่งแวดล้อม สาขาการจัดการปัญหาค้นหาเสด็จ และสาขาวัฒนธรรมและสารสนเทศ และได้หารือถึงกระบวนการที่ลาวจะเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน

จนกระทั่งการประชุมอาเซียนครั้งที่ 28 ที่บันดาร์เสรี เบกาวัน (สิงหาคม 1995) ได้มีพิธีรับเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศที่ 7 อย่างเป็นทางการ สำหรับลาว ท่านสมสะหวาด เหล่งสะหวัด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศลาวยืนยันว่าต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของอาเซียนในปี 1997 โดยไม่มีการขอร้องใจใด ๆ ที่จะให้อาเซียนผ่อนปรนข้อตกลงของตนให้กับลาว นับเป็นคำประกาศที่ค่อนข้างหนักแน่นและมีการเตรียมการที่ค่อนข้างจริงจัง ในที่สุดลาวก็ได้เข้าเป็นสมาชิก

อาเซียนอย่างสมบูรณ์ ในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศครั้งที่ 30 ในวันที่ 23 กรกฎาคม 1997 ที่กัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

โดยสรุปแล้วปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อแนวคิดของผู้นำลาวและเวียดนาม คือ แนวคิดการใช้นโยบาย เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ ของนายมีคาอิล กอร์บาชอฟ ผู้นำโซเวียตในปี ค.ศ. 1985 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดยุคสงครามเย็นของโลกเช่นกัน

อิทธิพลแนวคิด เปเรสตรอยกา-กลาสนอสต์ที่กล่าวมาได้แผ่ขยายอิทธิพลทางแนวคิดมาสู่กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์อื่น โฉนดซึ่งประกอบด้วย เวียดนามและลาวอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากประเทศคอมมิวนิสต์ในกลุ่มนี้ต่างอยู่ในค่ายของสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะลาวซึ่งมีเวียดนามเป็นมหามิตรที่ใกล้ชิดที่สุด เมื่อเวียดนามแสดงออกอย่างเด่นชัดที่รับแนวคิดนี้ ลาวก็ย่อมต้องเปิดรับแนวคิดดังกล่าวเช่นกัน

4.3. การลดองการลงนามสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างลาวและเวียดนามครบรอบ 20 ปี

ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับเวียดนาม บนพื้นฐานของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือซึ่งลงนามกันในปีค.ศ. 1977 ดำเนินมาครบรอบ 20 ปี ภายใต้กรอบความสัมพันธ์ดังกล่าว สัมพันธภาพลาวและเวียดนามยังดำเนินไปอย่างราบรื่น การแลกเปลี่ยนการเชื่อมโยงระหว่างผู้นำระดับสูงของทั้งสองประเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดปีค.ศ. 1997

ลาวกับเวียดนาม ยังมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ มีการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงอย่างเป็นทางการของผู้นำทั้งสองประเทศตลอดปี ในทุก ๆ ระดับ ทั้งระดับพรรคและรัฐ รวมทั้งมีการลงนามในสนธิสัญญาความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ในปีนี้ได้มีความร่วมมือในการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมของสองประเทศ ตลอดจนความร่วมมือในการพัฒนางานเชื่อมมวลชนให้มีคุณภาพ
ขึ้น²³

ในปีนั้น ลาวและเวียดนามได้ขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่าง 2 ประเทศได้ร่วมกัน
จัดตั้ง บริษัทร่วมทุน ลาวและเวียดนาม เวียดนามได้ช่วยลาวในการพัฒนาความรู้ด้านเทคนิคต่าง ๆ เช่น
เทคนิคการก่อสร้างให้กับคนงานลาว โดยผู้ชำนาญการจากเวียดนาม²⁴

โครงการลงทุนจากเวียดนามในลาวที่ได้รับอนุมัติในปีค.ศ. 1997 มี 3 โครงการมีมูลค่า 50,000
เหรียญสหรัฐฯ จัดเป็นอันดับที่ 20²⁵

ในปีค.ศ. 1997 รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมเวียดนาม นายพล ค่วน เกว (Doan Khue) ได้ไป
เยือนลาวเพื่อเพิ่มพูนความเป็นปึกแผ่นระหว่าง 2 กองทัพของเวียดนามและลาว และหารือในการที่จะทำ
สนธิสัญญาความร่วมมือในด้านการป้องกันประเทศ ในปีนั้นเวียดนามให้เงินช่วยเหลือวิกฤตการณ์น้ำ
ท่วมในลาว 57,000 เหรียญสหรัฐฯ²⁶

ในปีนั้น นายกรัฐมนตรีหวอ วัน เกียด ได้ไปเยือนลาวเพื่อร่วมฉลองครบรอบ 20 ปีของ
สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือกับเวียดนาม และระหว่างการเดินทางไปครั้งนี้ได้มีการลงนามใน
ข้อตกลงร่วมกันในด้านเกษตรกรรมและการพัฒนาชนบทในช่วงปีค.ศ. 1998-2001²⁷ ในด้านการลงทุน
ในปีค.ศ. 1996 เวียดนามลงทุนในลาว 3 โครงการจากปีค.ศ. 1988 จนถึงสิ้นปีค.ศ. 1996 มีการลงทุนจาก
เวียดนามในลาวเพียง 2,723,147 เหรียญสหรัฐฯเท่านั้น

²³ Vientiane Times, (30 September-August 1997): p.5.

²⁴ Vientiane Times, (7-10 December 1997): p.3.

²⁵ ผู้จัดการรายวัน, (10 กุมภาพันธ์ 2539): p.10.

²⁶ Far East Economic Review, Asia Yearbook 1998,p.53.

²⁷ Laos, EIU Country Report, (4th Quarter 1997), p.37.

ในปีค.ศ. 1997 นับเป็นปีที่ผู้นำทางการเมืองของลาวเป็นการเยี่ยมเยือนต่างประเทศ และต้อนรับ การเยี่ยมเยือนของผู้นำทางการเมืองจากต่างประเทศตลอดจนผู้แทนของหน่วยงานและองค์กรระหว่าง ประเทศมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้โดยในด้านหนึ่งนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากที่ลาวได้เข้าเป็นประเทศสมาชิก ของกลุ่มอาเซียน นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 1997 เป็นต้นมา แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นก็สืบเนื่องมาจาก แนวนโยบายการเปิดความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยไม่เลือกค่ายทางการเมืองของลาว

แต่ในขณะเดียวกัน การดำเนินในแนวนโยบายเช่นนี้ ก็มีได้หมายความว่าลาวจะลดความสำคัญ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับประเทศที่มีระบอบทางการเมืองที่เหมือนกันแต่อย่างใด

ทั้งนี้ โดยจะเห็นได้จากการต้อนรับการเยือนอย่างเป็นทางการของนายเล ขา เฟี้ยว เลขาธิการ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นครั้งแรกในเดือนมีนาคม ซึ่งทั้งผู้นำพรรคฯ ของลาวและเวียดนามต่างก็ ยังคงเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์มิตรภาพและความร่วมมือที่ทั้งสองฝ่ายมีต่อกันนับตั้งแต่ปีค.ศ. 1977 เป็นต้นมา ซึ่งการเยือนอย่างเป็นทางการของผู้นำพรรคฯ เวียดนามในครั้งนี นอกจากจะเพื่อเป็นการ เสริมสร้างความร่วมมือทางการเมืองที่มีต่อกันอย่างแน่นแฟ้นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในแนวทางของการเป็น ประเทศสังคมนิยมด้วยกันแล้ว ยังได้มีการขยายความสัมพันธ์ร่วมมือระหว่างสองประเทศไปสู่ความ แนบแน่นในด้านของความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้าการลงทุน การเกษตร การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ การอุตสาหกรรม การศึกษา และสังคม-วัฒนธรรมอย่างรอบด้านอีกด้วย และที่สำคัญคือ ผู้นำ พรรคฯ เวียดนามและลาวกล่าวคือ นายเล ขา เฟี้ยว กับ พล.อ. คำไต สีพันดอน ได้ลงนามในข้อตกลง ร่วมกันว่าด้วยการจัดตั้งองค์การประสานงานความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนข่าวสาร-ข้อมูลระหว่าง พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามกับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

นอกจากนั้น ผู้นำพรรคฯ เวียดนาม ยังได้ลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ลาวสามารถ ใช้ท่าเรือในเขตเมืองคานังในภาคกลางของเวียดนามได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ อีกด้วย

ในขณะที่ทางด้านของ พล.อ. สีหะหวาด แก้วนูนพัน นั้น ได้เริ่มการเดินทางเยือนเวียดนามเป็นประเทศแรก ภายหลังจากการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นั้นเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างมิตรเก่าที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ในการเยือนนี้ผู้นำสองฝ่ายได้ร่วมเป็นสักขีพยานการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือสองฝ่ายในด้านพลังงานและไฟฟ้า ในด้านความช่วยเหลือด้านการศาล และในด้านกฎหมายแพ่งพาณิชย์และกฎหมายอาญา ในด้านการควบคุมยาเสพติด นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจในการสร้างท่าเรือ Vung Ang และถนนเชื่อมกับลาว

โดยสรุป นโยบายต่างประเทศของลาวดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนของรัฐบาลลาวและความร่วมมือระหว่างลาวกับเวียดนามภายใต้สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือครบรอบ 20 ปี ยังมีความแน่นแฟ้นและยังจะสืบต่อไป

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย